

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף עו עמוד ב

הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום כו'. למימרא, דעכו במדינת הים קיימא, והא אמר רב ספרא: כי הוּוּ מיפטרי רבנן מהדדי - בעכו הוּוּ מפטרי, משום דאסור לצאת מארץ לחוצה לארץ!

רש"י מסכת גיטין דף עו עמוד ב

כי הוּוּ מיפטרי רבנן מהדדי - בני מדינת הים שהיו הולכין ללמוד תורה בארץ ישראל כשחוזרים לבתיהם היו חביריהם בני ארץ ישראל מלוים אותן עד עכו ומשם נפטרים מהם. שאסור - לבני ארץ ישראל לצאת חוצה לארץ.

חידושי הריטב"א מסכת גיטין דף עו עמוד ב

והאמר רב ספרא כי הוּוּ מפטרי רבנן מהדדי בעכו הוּוּ מפטרי. פי' דרבנן דארץ ישראל מלוין לחבריהם בני מדינת הים שבאו ללמוד בא"י ולהם היה מותר לשוב לבתיהם אבל אל בני ארץ ישראל היה אסור להם לצאת מן הארץ אל חו"ל ולפיכך לא היו מלוין אותן אלא עד עכו,

חידושי הריטב"א מסכת גיטין דף ב עמוד א

מכל מקום אכתי קשיא דהא לקמן בפרק מי שאחזו (ע"ו ב') כי הוּוּ מפטרי רבנן מהדדי בעכו הוּוּ מפטרי משום דאסור לצאת מן הארץ לחוצה לארץ, ואילו לא היתה בכבוש שני היכי מפטרי שם דכי היכי דאסור לצאת מן הארץ לחוצה לארץ ה"נ אסור מכיבוש שני לכבוש ראשון לדין דקי"ל דקדושה ראשונה לא קדשה אלא לשעתה.

חידושי הרמב"ן מסכת גיטין דף ב עמוד א

...ואי נמי סבירא להו לא קדשה לעתיד לבא לענין תרומות ומעשרות, חביבא עלייהו, דהא איכא דאמרי קדושה שלישית יש להם ואעפ"כ ארץ ישראל בחיבתה היא עומדת ובקדושתה לענין ישיבתה ודירתה.

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף צא עמוד א

ת"ר: אין יוצאין מארץ לחו"ל - א"כ עמדו סאתים בסלע. א"ר שמעון: אימתי? בזמן שאינו מוצא ליקח, אבל בזמן שמוצא ליקח, אפי' עמדה סאה בסלע - לא יצא. וכן היה ר"ש בן יוחאי אומר: אלימלך, מחלון וכליון, גדולי הדור היו ופרנסי הדור היו, ומפני מה נענשו? מפני שיצאו מארץ לחוצה לארץ, שנאמר: +רות א'+ ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי. מאי הזאת נעמי? א"ר יצחק, אמרו: חזיתם, נעמי שיצאת מארץ לחו"ל מה עלתה לה?

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף צא עמוד ב

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא מעות בזול ופירות ביוקר, אבל מעות ביוקר, אפי' עמדו ארבע סאין בסלע - יוצאין; (סימן: סלע פועל חרובא טליא אמרין.) דאמר ר' יוחנן: נהירנא כד הוּוּ קיימין ארבע סאין בסלע, והוּוּ נפישו נפיהי כפן בטבריא מדלית איסר.

רשב"ם מסכת בבא בתרא דף צא עמוד א

אין יוצאין כו' - שמפקיע עצמו מן המצות.

תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף יד עמוד א

ממדינת הים. מתניתין דלא כרבי יהודה, דתניא, רבי יהודה אומר: הבא ממדינת הים - לא יגלח, מפני שיצא שלא ברשות. אמר רבא: לשוט - דברי הכל אסור, למזונות - דברי הכל מותר, לא נחלקו אלא להרויחא. מר מדמי ליה כלשוט, ומר מדמי ליה כלמזונות. מיתיבי, אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה כשיצא שלא ברשות, ודברי חכמים כשיצא ברשות. מאי שלא ברשות? אילימא לשוט - והאמרת דברי הכל אסור. ואלא למזונות - והאמרת דברי הכל מותר! אלא פשיטא - להרויחא, אימא סיפא: נראין דברי חכמים כשיצא ברשות. מאי ברשות? אילימא למזונות - הא אמרת דברי הכל מותר, ואלא להרויחא - והא אמרת נראין דברי רבי יהודה בהא! - הכי קאמר: נראין דברי רבי יהודה לרבנן כשיצא שלא ברשות, ומאי ניהו - לשוט, שאפילו חכמים לא נחלקו עליו אלא להרויחא, אבל לשוט - מודו ליה. ונראין דברי רבנן לרבי יהודה כשיצא ברשות, ומאי ניהו - למזונות, שאפילו רבי יהודה לא נחלק עליהם אלא להרויחא, אבל למזונות - מודה להו.

רש"י מסכת מועד קטן דף יד עמוד א

מפני שיצא שלא ברשות - כלומר: הואיל ולא יצא ברשות אחרים, אלא ברצון עצמו - לאו אנוס הוא. לשוט - אם יצא שלא לצורך, ולא יצא אלא כדי לשוט בעולם ולראותו, וחזר במועד. דברי הכל אסור - לגלח במועד.

למזונות - שיצא לחזר אחר מזונות, שאין לו מזונות וחזר במועד אחריהן - דברי הכל מותר לגלח במועד, לפי שיצא באנוס.

להרויחא - שיש לו נכסים הרבה, ויוצא כדי להרויח יותר.

רא"ש מסכת מועד קטן פרק ג סימן א

הבא ממדינת הים מתני' דלא כר"י דתניא ר' יהודה אומר הבא ממדינת הים לא יגלח מפני שיצא שלא ברשות אמר רבא לישוט דברי הכל אסור לגלח. למזנות דברי הכל מותר כי פליגי להרוחה רבי יהודה מדמה לה ללשוט ורבנן מדמו לה למזנות וקי"ל כרבנן והראב"ד ז"ל פירש דפלוגתא דר' יהודה ורבנן איירי ביוצא חוצה לארץ והכי מוכח בירושלמי דגרסינן התם רבי יהודה כדעתיה אסור לפרש בים הגדול מעתה כיון שיצא חוצה לארץ יהא אסור לגלח הואיל ויצא שלא ברצון חכמים כהדא חד כהן אתא לגביה דרבי חנינא אמר ליה מה אני לילך לצור לחלוץ או לייבם ואסר ליה ומסתבר כהאי פירושא דלא קרי ר' יהודה שלא ברשות היוצא להרוחה שכן הוא דרך כל התגרים ועוד גרסינן בגמרא אלא למזנות הא אמרת דברי הכל מותר והיאך סליק אדעתיה דרבי יהודה קרי למזנות שלא ברשות אבל לפי הירושלמי ניחא דאף למזנות לצאת לחוצה לארץ ס"ד דחשיב ר' יהודה שלא ברשות:

תלמוד ירושלמי מסכת מועד קטן פרק ג דף פא טור ג /מ"א

תני בשם רבי יודה הבא ממדינת הים אסור לו לגלח רבי יודה כדעתיה דרבי יודה אמר אסור לפרש לים הגדול מעתה כהן שיצא חוץ לארץ הואיל ויצא שלא ברצון חכמים יהא אסור לו לגלח חד כהן אתא לגבי ר' חנינה א"ל מהו לצאת לצור לעשות דבר מצוה לחלוץ או לייבם אמ' ליה אחיו של אותו האיש יצא ברוך המקום שנגפו ואת מבקש לעשות כיוצא בו אית דבעי מימר הכין אמר ליה אחיו של אותו האיש הניח חיק אמו וחייבך חיק נכריה וברוך שנגפו ואת מבקש לעשות כיוצא בו שמעון בר בא אתא לגבי רבי חנינה אמר ליה כתוב לי חדא איגרא דאיקר ניפוק לפרנסתי לארעא ברייתא אמר לו למחר אני הולך אצל אבותיך יהו אומרים לי נטיעה אחת של חמדה שהיתה לנו בארץ ישראל התרתה לה לצאת לחוץ לארץ

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קיא עמוד א

עולא הוה רגיל דהוה סליק לארץ ישראל, נח נפשיה בחוץ לארץ, אתו אמרו ליה לרבי אלעזר, אמר: אנת עולא +עמוס ז+ על אדמה טמאה תמות! אמרו לו: ארונו בא, אמר להם: אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו לאחר מיתה. **ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בי חוזאה, אתא לקמיה דר' חנינא, א"ל: מהו למיחת וליבמה? א"ל: אחיו נשא כותית ומת, ברוך המקום שהרגו, והוא ירד אחרינו? אמר רב יהודה אמר שמואל: כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל, כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות.**

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יג עמוד א

והא תניא: הולכין ליריד של עובדי כוכבים, ולוקחין מהם בהמה עבדים ושפחות, בתים ושדות וכרמים, וכותב ומעלה בערכאות שלהן, מפני שהוא כמציל מידם; **ואם היה כהן - מטמא בחוצה לארץ לדון ולערער עמהם;** וכשם שמטמא בחוצה לארץ, כך מטמא בבית הקברות. בבית הקברות סלקא דעתך? טומאה דאורייתא היא! אלא בית הפרס דרבנן. **ומטמא ללמוד תורה ולישא אשה,** א"ר יהודה: אימתי? בזמן שאין מוצא ללמוד, אבל בזמן שמוצא ללמוד - אינו מטמא; רבי יוסי אומר: אפילו בזמן שמוצא ללמוד - יטמא, לפי שאין אדם זוכה ללמוד מכל, א"ר יוסי: מעשה ביוסף הכהן שהלך אחר רבו לצידן ללמוד תורה; ואמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יוסי

תוספות מסכת עבודה זרה דף יג עמוד א

ללמוד תורה ולישא אשה - פירוש ודעתו לחזור לא"י דאילו אין דעתו לחזור אמר בכתובות פ"ב (דף קיא.) אחיו של זה נשא (אשה) [עבודת כוכבים] ומת ברוך המקום שהרגו וזה ירד אחרינו לחוצה לארץ ודוקא בהנך מצות שהן חשובות ללמוד תורה שגדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה ואשה נמי דכתיב (ישעיה מה) לא תהו בראה אבל לשאר מצות לא והכי משמע פ"ד דמגילה (דף כז.) אבל בשאלתות דרב אחא מפורש הנך דקילי וכ"ש לשאר מצות שהם חשובות.

שאלתות דרב אחאי פרשת אמור שאילתא קג

ואסיר לכהן למיעל לבית הקברות מ"ט קבר גופיה מטמא כמת דכתי' או בעצם אדם או בקבר ואפי' בית הפרס נמי מאי היא שדה שנחרש בה קבר ועד כמה מאה אמה לכל רוח ורוח דקבר משו' דבית הפרס האיך דנחרש טומאה דרבנן דילמ' איכא עצם כשעור' אי נמי דילמ' פתיך ביה עפרא דבית הקברו'.
ברם צריך לומר אילו כהן דקא אזיל למינסב איתתא או למיגמר אורייתא ואיכא בית הפרס באורחא וליכא אורחא אחרינא מהו למיזל בההוא אורחא דהוה ביה קבר והשתא איחרש ליה לא קא מבעיא לן דבמילתיה קאי ואסיר כי קא מיבעיא לן למיזל בהאיך דאסרו רבנן משום חרישה דחרישה דרבנן היא לשאר מצוות לא תיבעי לך דכיון דלא סגיא דלא אזיל וודאי שרי דתניא ר' אלעזר בר' צדוק אומ' מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לרוץ לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל' בלבד אמרו אלא אפילו לקראת מלכי אומות העולם שאם יזכה אדם יבחין בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם אמ' רבא אהל כלי שיש בו חלל טפח חוצץ בפני הטומא' אין בו חלל טפח אינו חוצץ בפני הטומאה וגזרו על שיש בו משום שאין בו ורוב ארונות יש בהן חלל טפח ומשום כבוד מלכים שרו רבנן ותניא אחריתי קברו את המת וחדרו ולפניהם שני דרכים אחת טהורה ואחת טמאה בא בטהורה באין עמו בטמאה באין עמו בטמאה מפני כבודו ותירגמא רבי אבא בבית הפרס דרבנן למימרא דכל למיזל לבית הפרס/ לדבר מצוה שפיר דמי אלא כי קא מיבעיא לן ללמוד תורה ולישא אשה ואי איפשר למיזל בדוכתא אחריתי למיגמר מי שרי אי לא ת"ש דתנו רבנן הולכין ליריד של גוים ולוקחין מהן בהמה עבדים ושפוח' בתים וכרמים וכותב ומעלה בערכאות שלהם מפני שהוא כמציל מידם

ואם כהן הוא מיטמא לדון ולערער עמהם בחוצה לארץ וכשם שמיטמא בחוצה לארץ כך מיטמא בבית הקברות בית הקברות סלק' דעתך אלא בית הפרס דרבנן ומיטמא ללמוד תורה ולישא אשה אמר רבי יהודה אימתי בזמן שאינו מוצא ללמוד אבל מוצא ללמוד לא יטמא רבי יוסי אומר אפילו מוצא ללמוד יטמא לפי שאין מן הכל אדם זוכה ללמוד תורה א"ר יוסי מעשה ביוסא הכהן שהלך אצל רבו לציידן ללמוד תורה וא"ר יוחנן הלכה כרבי יוסי אלא הא דאמ' מר בית הפרס דרבנ' לא העמידו דבריהן במקו' כרת הא אמר' הכא לכל מצוה שרי למיזל אמור רבנן טומאה הוא דגזרו ביה לכל מצוה שרי למיזל לאפוקי מקום כרת דטהור משוינן ליה לעשו' הפסח.

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כז עמוד א

תא שמע דאמר רבי יוחנן משום רבי מאיר: אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה, ולישא אשה, שמע מינה: תורה בתורה שפיר דמי. - דלמא שאני תלמוד, שהתלמוד מביא לידי מעשה. אשה נמי - ישיעיהו מ"ה לא תהו בראה לשבת יצרה, אבל תורה בתורה - לא. תנו רבנן: לא ימכור אדם ספר תורה אף על פי שאינו צריך לו, יתר על כן אמר רבי שמעון בן גמליאל: אפילו אין לו מה יאכל ומכר ספר תורה או בתו - אינו רואה סימן ברכה לעולם.

תוספות מסכת בבא בתרא דף ח עמוד ב

פדיון שבויים מצוה רבה - והא דאמר בפרק בני העיר (מגילה דף כז.) אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה ולא קתני פדיון שבויים שמא מילתא דפשיטא היא ולא איצטריך למיתני

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לא עמוד ב

רב אסי הוה ליה ההיא אמא זקינה, אמרה ל': בעינא תכשיטין, עבד לה. בעינא גברא, נייעין לך. בעינא גברא דשפיר כותך, שבקה ואזל לארעא דישראל. שמע דקא אזלה אבתריה, אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ל': מהו לצאת מארץ לחוצה לארץ? א"ל: אסור. לקראת אמא, מהו? א"ל: איני יודע. [אתרח] פורתא הדר אתא, אמר ליה: אסי, נתרצית לצאת? המקום יחזירך לשלום. אתא לקמיה דרבי אלעזר, א"ל: חס ושלום, דלמא מירתח רתח! א"ל: מאי אמר לך? אמר ליה: המקום יחזירך לשלום, אמר ליה: ואם איתא דרתח לא הוה מברך לך. אדהכי והכי שמע לארונא דקאתי, אמר: אי ידעי לא נפקי.

רש"י מסכת קידושין דף לא עמוד ב

נתרצית לצאת - סבור היה שדעתו לחזור למקומו לבבל.

בית הבחירה למאירי מסכת קידושין דף לא עמוד ב

אף על פי שהמצות לא ניתנו לדחות מפני כבוד אב ואם כמו שיתבאר מכל מקום מותר לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לצאת לקראת אביו או לקראת אמו וכן לשאר מיני כבוד:

מהרש"א חידושי אגדות מסכת קידושין דף לא עמוד ב

נתרצית לצאת המקום כו' פרש"י סבור היה שדעתו לחזור למקומו כו' עכ"ל והוא דחוק דמשמע דהדר אתא לשאול לקראת אמו קאמר גם נדחק לפרש יחזירך לשלום עד מקומך ולולי פירושו נראה דלקראת אמו ולחזור לא"י קאמר ואפ"ה קא"ל ר' יוחנן איני יודע דאפשר דגם משום כבוד אם אסור לצאת מא"י לח"ל ומשום דמצות כבוד אם היה חביב עליה דרב אסי הדר אתי לפני ר"י להתיר לו ספיקו וא"ל ר"י נתרצית לצאת משום כבוד אם המקום יחזירך לכאן לא"י וק"ל:

מנחת חינוך מצוה ריב אות א

...נראה דמותר לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ בשביל כיבוד... ועיין בתוס' ע"ז י"ג ע"א ד"ה ללמוד תורה, דדעתם דדוקא ללמוד תורה ולישא אשה רשאי לצאת אבל לא לשאר מצוות, והביאו בשם השאלות [פרשת אמור סי' ק"ג] דכל שכן לשאר מצוות רשאי לצאת. והנה ר' יוחנן ספוקי מספקא ליה ורב אסי נראה לו דמותר כדעת השאלות...

תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין פרק י דף כט טור ד/ה"ו

וכן הוא אומר לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד לשיבה אין את חוזר חוזר את לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש את הארץ

רמב"ם הלכות אבל פרק ג

הלכה יד

מותר לכהן להטמא בבית הפרס או בחוצה לארץ לדבר מצוה בזמן שאין שם דרך אלא היא, כגון שהלך לישא אשה או ללמוד תורה, אע"פ שיש שם מי שילמדנו בארץ ישראל לא מן הכל אדם זוכה ללמוד, וכן מיטמא בטומאה מדבריהם לכבוד הבריות, כיצד אבל שהלך בבית הפרס הכל הולכין אחריו שם לנחמו, וכן מדלגין על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל ואפילו מלכי עכו"ם כדי להבחין בינם לבין מלכי ישראל כשיחזור כבודן למקומן, וכן כל כיוצא בזה, וכן מיטמא בטומאה של דבריהם לדון עם העכו"ם ולערער עמהן, מפני שהוא מציל מידם, וכן כל כיוצא בזה.

רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז

הלכה יז

אין מגלחין ואין מכבסין במועד גזירה שמא ישהה אדם עצמו לתוך המועד ויבוא יום טוב הראשון והוא מ מנוול, לפיכך כל מי שאי אפשר לו לגלח ולכבס בערב יום טוב הרי זה מותר לכבס ולגלח במועד.

הלכה יח

כיצד אבל נ שחל שביעי שלו להיות ביום טוב או שחל להיות בערב יום טוב והרי הוא שבת שאי אפשר לגלח והבא ממדינת הים והוא שלא יצא להטייל אלא לסחורה וכיוצא בה...

רמב"ם הלכות מלכים פרק ה

הלכה ז

ומותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים ב, מן הים הגדול ועד המערב ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה כנגד ארץ כוש וכנגד המדבר, הכל אסור להתישב בה, בשלשה מקומות הזהירה תורה שלא לשוב למצרים, שנאמר לא תוסיפין לשוב בדרך הזה עוד, לא תוסיף עוד לראותה, לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, ואלכסנדריאה בכלל האיסור.

הלכה ח

מותר לחזור לארץ מצרים ג לסחורה ולפרקמטיא, ולכבוש ארצות אחרות, ואין אסור אלא להשתקע שם, ואין לוקין על לאו זה, שבעת הכניסה מותר הוא, ואם יחשב לישב ולהשתקע שם אין בו מעשה, ויראה לי שאם כבש ארץ מצרים מלך ישראל על פי בית דין, שהיא מותרת, ולא הזהירה אלא לשוב לה יחידים, או לשכון בה והיא ביד עכו"ם מפני שמעשה מקולקלין יותר מכל הארצות, שנאמר כמעשה ארץ מצרים.

הלכה ט

אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם, אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכו"ם ויחזור לארץ, וכן יוצא הוא לסחורה, אבל לשכון בחוצה לארץ אסור אלא אם כן חזק שם הרעב עד שנעשה שוה דינר חטין בשני דינרין, במה דברים אמורים כשהיו המעות מצויות והפירות ביוקר, אבל אם הפירות בזול ולא ימצא מעות ולא במה ישתכר ואבדה פרוטה מן הכיס, יצא לכל מקום שימצא בו ריוח, ואף על פי שמותר לצאת אינה מדת חסידות שהרי מחלון וכליון שני גדולי הדור היו ומפני צרה גדולה יצאו ונתחייבו כלייה למקום.

הגהות מיימוניות הלכות מלכים פרק ה

הלכה ז

[ב] ויש תימה על קהילות השוכנים שם וגם רבינו המחבר עצמו הלך לגור שם וליכא למימר שטעמו מפני שבא סנחריב ובלבל את העולם כדתינא בתוספתא דקידושין שאמר לו ר' עקיבא למנימן גר המצרי שהרי בפרק החליל (דף נ"א) אמרין ואלכסנדריאה מ"ט איענוש משום דעברי אהאי קרא לא תוסיפו לשוב וגם בתוספתא דמס' ידים אמרין למצרים נתן הכתוב קצבה שנאמר מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים מן העמים אשר נפוצו שמה וגו' על ארץ מכורתם ואין לנו טעם להתיר אם לא נפרש כפירוש רא"ם שפירש לא תוסיפו לא אסרה תורה אלא בדרך הזה כלומר מא"י למצרים אבל משאר ארצות מותר ע"כ מס"ה:

הלכה ח

[ג] בירושלמי דמסכת ידים לשיבה אי אתה חוזר לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש הארץ ע"כ:

רדב"ז הלכות מלכים פרק ה

הלכה ז

ומותר לשכון בכל העולם וכו'. וא"ת על מה סמכו לשכון במצרים. ויש מי שכתב שלא אסרה תורה אלא בדרך הזה כלומר מא"י למצרים אבל משאר ארצות מותר ע"כ. ואין זה טעם מספיק דהא קרא דלא תשוב בדרך הזה עוד ניחא אבל הנך קראי דכתיב לא תוסיפו לראותם עוד מאי איכא למימר. ויש ליתן טעם שלא אסרה תורה אלא לירד לגור שם ולהשתקע כדאיתא בירושלמי לשיבה אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ולפרקמטיא ולכיבוש הארץ וכל היורדים תחלה לא ירדו להשתקע אלא לסחורה ואע"ג דאח"כ נשתקעו אין כאן לאו אלא איסורא בעלמא ומפני טורח הטלטול ומיעוט ריוח המזונות בשאר המקומות לא חששו לאיסור זה וכן משמע מתחלת לשון רבינו שכתב אסור להתישב בה אלא שמסוף הלשון משמע דאיכא איסור לאו שכתב ואין לוקין על לאו זה וכו' משום שאין בו מעשה ואפשר שהראשונים היו מפרשים כאשר כתבתי. וא"ת תיקשי לרבינו שהרי נשתקע במצרים. וי"ל דאנוס היה על פי המלכות שהיה רופא למלך ולשרים, וגם אני נתישבתי שם זמן מרובה ללמוד תורה וללמדה וקבעתי שם ישיבה וכי האי גוונא מותר ושוב באתי לירושלים:

רדב"ז הלכות סנהדרין פרק ד

וכל א"י וכו'. אף על פי שלא החזיקו בה עולי בבל אף על גב דאינה כא"י לענין תרומות ומעשרות ולקצת דברים לענין מינוי סמוכים הכל הוא א"י וכן לענין הדר בא"י ולענין הנקבר בה ולשאר קדושת ארץ ישראל דינם שוה וכבר האריך בזה בעל ספר כפתור ופרח ע"ש:

ספר כפתור ופרח פרק י

[קדושה ראשונה, לענין מעלות הדר בא"י, לא בטלה]

הרי שקדושת הארץ ומעלתה היא משעת נתינתה אל האבות הקדושים לא משעת הכבוש לחוד. וכן כתוב (בראשית מ, טו) מארץ העברים, וכן (שם מח, כא) והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם, ושם עברים אינו על שם עבר הנהר שהוא פרת, אלא על שם בן שם, וכמאמר רבי אברהם בן עזרא (שמות כא, ב). עוד כתב (בראשית כג, יט) וזכרון פרשת מערת המכפלה שקנה אברהם ע"ה להודיע מעלת ארץ ישראל על כל הארצות לחיים ולמתים. וגבי ויקן את חלקת השדה כתב (שם לג, יט), והזכיר זה הכתוב להודיע כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל, ומי שיש לו חלק בה חשוב הוא כחלק העולם הבא.

[כבוש ראשון וכבוש שני]

ואם כן כל מה שבתוך גבולי ארץ ישראל הנזכרים באלה מסעי, הכל לכל הפחות קדוש בקדושת ארץ ישראל לכל התועלות המבוקשים ממנה. ולענין חיוב חקיה יש הפרש וכמו שהתבאר. וכל מה שהתאבקתי בזה המבוקש הנה הוא לטעם שזכרתי שלא יאמר לי איש הא בהא תליא. וגם שלא להחזיק חלקי ארץ ישראל בחוצה לארץ לעולם.

כסף משנה הלכות מלכים פרק ה

הלכה ט

אסור לצאת מארץ ישראל לחו"ל. יתבאר בסמוך. ומ"ש אלא ללמוד תורה וכו'. בפ"ק דע"ז (דף י"ג) תניא ואם היה כהן מיטמא בחו"ל לדון ולערער עם העכו"ם וכו' וללמוד תורה ולישא אשה ונתבאר שם שאפילו יש בא"י מי שילמדהו יוצא אחר רבו לחו"ל שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד:

ומה שכתב ולהציל מן העכו"ם הוא לדון ולערער עם עכו"ם שכתבתי בסמוך:

ומה שכתב ויחזור לארץ כלומר אבל אפילו לשום אחד מאלו הדברים לא יצא לחו"ל להשתקע שם ולמד כן מדאמרין בסוף כתובות (דף קי"א) ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בי חוזאה אתא לקמיה דרבי חנינא א"ל מהו למיחת וליבמה אמר ליה אחיו נשא עכו"ם ומת ברוך המקום שהרגו והוא ירד אחריו ומשמע מהאי עובדא דאפילו לישא אשה אינו יכול לצאת וקשה אהא דפ"ק דע"ז דיוצא לישא אשה ומתרץ רבינו דהא דשרינן בפ"ק דע"ז היינו כשדעתו לחזור והא דאמרין בסוף כתובות דאסור דהיינו כשאין דעתו לחזור וכן תירצו התוספות בפ"ק דע"ז.

יד המלך הלכות מלכים פרק ה

...אמנם עכ"פ אנו רואין דהטומאה חשיב מעשה להשהיה ללקות עליה, והרי הדברים קל וחומר, דבשהה בפנים אם נאמר דגם במזיד צריך שהיה הרי בשעת הטומאה אין עדיין חלות חיוב המלקות כלל, ובכל זאת אמרין דאם שהה אח"כ נחשב המעשה של הטומאה לצרפה אל השהיה שהיתה אח"כ להיות לוקין עליה. ומכ"ש הכא בהלך למצרים וחישוב בדעתו לקבוע דירתו שמה, דאם נצרף המחשבה של קביעות דירה למעשה ההליכה אזי בא חלות חיוב המלקות על צירוף שניהם בבת אחת והמעשה עם המחשבה באים כאחד, ומהיכא תיתי דלא נצרף ההליכה להיות מעשה והמחשבה של הקביעות ללקות עליה וכמו שכתבתי.

שולחן ערוך אורח חיים סימן תקלא

סעיף ד

* ואלו מגלחין במועד; מי שיצא מבית השביה (ז) <ד> ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד, (ח) ומי שיצא מבית האסורים ואפילו היה חבוש (ט) ג ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח, <ה> וכן המנודה (י) ד שהתירו לו ברגל, וכן ה מי שנדר שלא לגלח (יא) ונשאל על נדרו ברגל, וכן (יב) הבא ו ממדינת [ה] הים (יג) בחול המועד, או שבא בערב הרגל ולא היה שהות ביום לגלח, (יד) והוא שלא יצא מארץ ישראל לחוצה לארץ ז לטייל.

מגן אברהם סימן תקלא ס"ק ז

ז לטייל - אבל יצא להרויח או לראות פני חבירו שרי דמקרי מצוה עסוי' רמ"ח:

משנה ברורה סימן תקלא ס"ק יד

(יד) והוא שלא יצא וכו' - פי' [יב] דמארץ ישראל לארץ ישראל או מחו"ל לחו"ל אף ביצא לטייל שאינו דבר מצוה אפ"ה מותר לו לגלח כשלא היה פנאי לגלח מבעוד יום כיון שיציאתו ברשות היתה שלא עשה איסור בזה אבל מא"י לחו"ל אינו מותר אלא ביצא להרויח או לראות פני חבירו דהוא חשיב דבר מצוה שמותר לצאת מא"י בשביל זה משא"כ לטייל בעלמא דבכה"ג אסור לצאת מא"י לחו"ל לא התירו לו לגלח:

ביאור הגר"א אורח חיים סימן תקלא

והוא שלא כו'. גמ' שם א"ר לשוט כו' וכ"כ הרא"ש בשם הראב"ד שכן מ' בירו' וצ"ע דבירושלמי משמע להיפך וז"ל הירושל' שם תניא בשם ר"י הבא ממ"ה אסור לו לגלח ר"י כדעתיה דר"י"א אסור לפרוש לים הגדול מעתה כהן שיצא ח"ל הואיל ויצא שלא ברצון חכמים אסור לו לגלח חד כהן אתא לגבי ר"ח א"ל כו' שמעון בר בא כו' משמע דר' מיירי שלא בח"ל והטעם כמ"ש דאסור לפרוש לים הגדול משום סכנה וגם משמע בירוש' דאין איסור לצאת לחו"ל אלא בכהן דוקא וכן שמעון בר בא כהן הוה כמ"ש בעובדא דבנתיא דמר שמואל פוק איטפיל כו' אבל בגמ' שלנו סוף כתובות לא מ' כן:

שולחן ערוך אורח חיים סימן רמח

סעיף ד

היוצאים בשיירא במדבר, והכל יודעים שהם צריכים (כה) יג לחלל שבת כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם, ג' ימים קודם שבת אסורים לצאת, * (כו) יד וביום ראשון ובשני ובשלישי מותר לצאת, (כז) ואם אחר כך יארע לו סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פיקוח נפש, מותר, ואין כאן חילול; (כח) טו והעולה לארץ ישראל, אם נזדמנה לו שיירא אפילו בערב שבת, כיון דדבר מצוה הוא, יכול לפרוש; * (כט) ופוסק עמהם לשובות, ואם אחר שיהיו במדבר לא ירצו לשבות עמו, (ל) טז יכול ללכת עמהם (לא) חוץ לתחום, מפני פיקוח נפש; (לב) יז ואם נכנס לעיר אחת בשבת, מהלך את כולה; ואפילו הניחוהו מחוץ לעיר ורוצה ליכנס לעיר, מותר, (לג) דכיון יח דלדבר מצוה נפק יש לו אלפים אמה לכל רוח. הגה: יש אומרים כל מקום שאדם הולך (לד) יט [טז] לסחורה או לראות פני חברו >ה> חשוב הכל דבר מצוה ואינו חשוב דבר הרשות, רק כשהולך לטייל; ועל כן נהגו בקצת מקומות להקל בענין הפלגת הספינות (לה) כ והליכת שיירא תוך שלשה ימים, כי חשובים הכל לדבר מצוה; (לו) ואין למחות בידן, הואיל ויש להם על מי שיסמוכו.

ט"ז אורח חיים סימן רמח ס"ק ה

(ה) חשוב הכל דבר מצוה. - קשה מ"ש מההיא דסי' תמ"ד לענין חמץ בביתו דלא חשיב דבר מצוה אלא בהולך למול בנו כו' כדאיתא בגמרא בהדיא וכו' דכאן אין רק איסור דרבנן במה שמפליג לים דהא גם שם אם מבטל החמץ אין כאן רק איסור דרבנן וצ"ל דשאני חומרא דחמץ שצריך הרחק' יתירה כיון שאדם רגיל בו ע"כ החמירו בו יותר שצריך לחזור בשבילו אם לא עוסק במצוה גדולה:

מגן אברהם סימן רמח

טו והעולה לא"י - ודוק' ע"ד להתיישב וי"א אפי' ע"מ להחזיר כיון דאפי' מהלך ד"א בא"י מצוה היא (כ"ה):
 יט לסחור' - אפי' יש לו מזונות והולך לסחור' להרוח' עסי' תקל"א ס"ד, ולגבות מעות מעכו"ם שהוא חולה כל עוד שאינו גוסס לא מקרי פסידא ודאית (מ"א) והא"ר מיקל בזה דלא גרע מהולך לסחורה וע"כ מותר להפליג עבור זה בתוך ג' ימים ועיין במ"צ כת' דאין להקל נגד רוב הפוסקים וכ"ש כשהספינה הולכת בשבילו דלכ"ע אסור וכ"כ ר"א ששון סל"א וסל"ב:

משנה ברורה סימן רמח

(לד) לסחורה - אפילו יש לו מזונות והולך לסחורה להרוחה ולגבות מעות מא"י שהוא חולה כל עוד שאינו גוסס לא מקרי פסידא ודאית (מ"א) והא"ר מיקל בזה דלא גרע מהולך לסחורה וע"כ מותר להפליג עבור זה בתוך ג' ימים ועיין לקמן בסימן של"ט במ"א סק"ג ובמ"ב שם:
 (לו) ואין למחות וכו' - אבל במקום שלא נהגו להקל [כז] אין כדאי לכתחלה להקל דכמה פוסקים סוברים דבעינן מצוה גמורה:

שו"ת בית יוסף דיני כתובות סימן יד

...ועוד דמצות פריה ורביה שקולה כתלמוד תורה שהיא שקולה כנגד כל המצות שהרי אין מוכרים ספר תורה אלא לתלמוד תורה או לישא אשה משום פריה ורביה ומותר לצאת לח"ל לישא אשה ואפילו אם הוא כהן מיטמא באויר ארץ העמים ובבית הפרס כדי לישא אשה כדאיתא בפ"ק דע"ז ואילו ביבמה אסור לו לצאת חוצה לארץ ואפי' הוא ישראל כדאיתא בסוף כתובות...

שו"ת תשב"ץ חלק ג סימן רפח

מוסתגאניס. שאלת העולה לארץ ישראל ונכנס לתחומה אם כל עונותיו מתכפרים קלות וחמורות עם התשוב' וכן מי שהי' עולה לארץ ישראל ומת בדרך אם כוונתו רצויה כאלו דר בא"י או לא:

תשובה הדירה בא"י מצוה גדולה וכבר מנה אות' הרמב"ן ז"ל מכלל תרי"ג מצות ובספרי אמרו שקול' ישיבת א"י כנגד כל המצות שנאמר וירשתם וישבתם בה ושמרת לעשות וכבר הפליגו רז"ל ואמרו (כתוב' ק"י ע"ב) שכל הדר בא"י דומה למי שיש לו אלוה שנא' לתת להם את ארץ כנען כי אני ה' אלהיכם. וכל הדר בא"י שרוי בלא עון שנאמר ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון (שם /כתובות/ קי"א ע"א) וכל הקבור בא"י כאלו קבור תחת המזבח כתיב הכא מזבח אדמה וכתוב התם וכפר אדמתו עמו (שם). וחכמי ישראל (שם /כתובות/ קי"ב ע"א) היו מסכנים בעצמם לעבור נהרות כדי ליכנס לא"י והיו אומרים דוכתא דלא זכו לי' משה ואהרן מי יימר דזכינא לי' והיו מנשקים האבנים ומתגלגלים בעפר שנא' כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו ונקראת צבי בארץ החיים למיתתה חיים בלא צער גלגול מחילות שהמתים בח"ל יש להם צער גלגול מחילות שהקב"ה עושה להם מחילו' בקרקע ומתגלגלי' משם עד א"י ומשם מבצבים ועול' שנאמר ויציו מעיר כעשב הארץ ואין עיר אלא ירושלים שנא' והעיר אשר בחרתי בה ואין מותר לצאת מארץ ישראל לח"ל אלא ללמוד תורה אם אינו מוציא /מוצא/ בא"י מי שילמדנו או מפני כבוד אב ואם. מכל זה תתברר שאלתכם כי מי שהוא בעל תשוב' ומתחרט מעונות שבידו ורוצה לעלות לא"י עם היות שהתשוב' היא מכפרת העלייה לא"י היא מוספת לו זכות ומצילתו מן החטא כל ימיו. ומה ששאלתם אם נאנס ולא השלים מצותו אם נחשב לו זכות כמו שהשלי' מצותו כבר אחז"ל בפ"א ממסכת קדושין (מ' ע"א) מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון ליראי ה' ולחושבי שמו אמר רב אסי אפי' חשב לעשות מצו' ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאלו עשה והמקום יעזור אותו על כונתו כמו שאמר מלך הכוזר אל החבר כשנפרד ממנו לעלות לא"י:

שו"ת מהריט"ץ (ישנות) סימן פה

הן זאת ע"ד הבחור הנבון ה"ר מרדכי אשכנזי יצ"ו אשר בא מארץ אשכנז ועזב את אביו ואמו וארץ מולדתו ובא אל ארץ הקדש הצבי יש' צפת אמת תכון לעד אכ"ר ועתה צר לו המקום ולא אתדר ליה כי לא מצא מנוח לבדו ועזר כנגדו נהפך לשדו ושאל מאתנו אם מותר לצאת לח"ל כי ירא פן יקראנו אסור עון בדבר הזה ועתה בחמלת ה' עלי הנני משיב כענין לפתוח לזכות להתיר לו לצאת.

ואומר תניא בפ"ק דע"ז הולכין ליריד הגויים ולוקחים מהם בהמה עבדים וכו' וכתב ומעלה בערכאות שלהם מפני שהוא כמציל מידם ואם היה כהן מטמא בח"ל לדון ולערער עמהם וכשם שמטמא בח"ל כך מט"ע = מטמא עצמו = בבית הקברות בית הקברות ס"ד דאוריתא הוא אלא אימא בית הפרס דרבנן ומטמא ללמוד תורה ולישא אשה עכ"ל והביא הרמב"ם פ"ה מה' מלכים וז"ל אסור לצאת מא"י לח"ל לעולם אלא ללמוד תורה ולישא אשה או להציל מן הגוי וחוזר לא"י וכן יוצא הוא לסחורה אבל לשכון לח"ל / בחו"ל / אסור א"כ חזק הרעב עד שנעשה שוה דינר בב' דינרי וכו' עכ"ל. הנה דברי הרמב"ם שכתב ויחזור לא"י הם דברי התו' שהקשו על הך בריתא דקתני דמותר לצאת לח"ל לישא אשה מההוא עובדא דמיייתי בשלהי כתובות ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בי חוזאי אתא לקמיה דר' חנינא א"ל מהו למיחת ליבמה א"ל אחיו נשא גוייה ומת ברוך המקום שעקרו והוא ירד אחריו וכו' הרי משמע דאפי' לישא אשה אינו יכול לצאת לח"ל ותרצו התו' דהך בריתא מיירי שדעתו לחזור לא"י ולהכי מותר אבל להשתקע שם אסור והן הן דברי הרמב"ם ז"ל אמנ' ק"ל ע"ד הרמב"ם ז"ל שכתב אבל לשכון בח"ל אסור א"כ חזק שם הרעב וכו' ודברי הללו הם ברית' פ' הספינה אין יוצאי' מן הארץ לח"ל א"כ עמדו סאתים חטין בסלע וכו'.

והשתא ק' ע"ד הרמב"ם מאי קאמר ויחזור לא"י אבל לשכון בח"ל אסור א"כ עמדו סאתים וכו' והתם נמי כשיפקוד ה' את עמו לתת להם לחם יתחייב לחזור דומיא דהולך לישא אשה דנושא אשה וחוזר לא"י התם נמי דינא הכי הוא. ואין לומר דכיון שיצא ברשות אפי' כשיפקוד ה' את עמו בא"י אין צריך לחזור והיה מקום להביא קצת ראייה מההיא דסוכה ירדו גשמים בלילה ונכנס בבית אעפ"י שפסקו אין מחייבין אותו לחזור כל אותו הלילה הא ליתא חדא דלא דמי דהת' דוקא כל הלילה ההוא דוקא אבל למחר מחויב לחזור לסוכה ותו דא"כ גם גבי אינך כולהו נמי כשיצאו לישא אשה וכיוצא בו נימא הכי כיון שיצא ברשות ישב שם עד עולם.

אמנם כונת הרב בדברים אלו לומר דכשיצא לישא אשה או ללמוד תורה או לפרקמטיא אינו יוצא לשכון שאינו הולך אלא הוא לבדו ומניח אשתו בא"י אבל אינו יכול לצאת לסחורה או ללמוד תורה ולקחת אשתו עמו אפי' לזמן ההוא וכן כשהולך לישא אשה הולך יחידי ואחר שישא אשה חוזר לא"י נמצ' שאינו שוכן בח"ל הוא ואשתו אלא כשחז' הרעב שאז יוצא הוא ואשתו לשכון בח"ל עד שיפקוד ה' את עמו ואז יחזור הוא ואשתו.

איברא דעדיין צריכין אנו למודעי אם אינם נותנים לו אשה בח"ל אלא בתנאי שישכון שם אם מות' לשכון ובודאי נראה שמותר לשכון דלא תהו בראה ואם אי אפשר לישא אשה בא"י ובח"ל אינם נותנים לו אלא בתנאי שידור שם פשיטא דשרי וזו אינה צריכה לפנים.

ותו איכא למידק בלישנא דהרמב"ם ז"ל דנקט לסחורה ואינה שנויה בבריתא אלא מדברי הירושלמי וא"כ קשה בלישנא דהרמב"ם אחר שהשמיענו שמותר לצאת לסחורה מכ"ש וק"ו ללמוד תורה ולישא אשה ואמאי אצטריך בבריתא לאשמועי' כל הני לישא אשה וללמוד תורה אי ס"ל גם לס' הירושלמי אלא ודאי דבריתא דלא נקט סחורה משמע דס"ל לתלמודא דילן דלסחורה לא מדלא נקטה ונקט לישא אשה וללמוד תורה דאי אפי' לסחורה אמאי צריך לאשמועינן לישא אשה ואינך ומעתה תקשי להרמב"ם מנא ליה דתלמודא דילן סבר דלסחורה שרי כירושלמי דילמא פליג תלמודא דילן אירושלמי.

אמנם התירוץ לזה דבריתא לא נקט אלא ללמוד תורה וכו' ולא הזכיר לסחורה וטעמא משום דהתם מיירי בכהן שמותר ליטמא הילכך דוקא הני מותר אבל לא לסחורה דייקא נמי דהרמב"ם פ"ג מה' אבילות הביא שמותר הכהן ליטמא לישא אשה וללמוד תורה ולהציל מן הגויים ולא הביא לסחורה משמע ודאי דלסחורה אסור ליטמא א"כ לא קשה בבריתא דהבריתא לא הזכיר לסחורה שמות' ליטמא שאם היה מות' ליטמא לסחורה לא היה צריך להשמיענו שמותר ליטמא לישא אשה וללמו' תורה אמנם הרמב"ם הכא מיירי בדיני יציאה מא"י לח"ל והביא כל השנויים בבריתא לענין טומאה דכהן ומכ"ש לצאת לח"ל והביא ג"כ דמותר לצאת לסחורה אעפ"י שלא הזכיר בגמ' שלנו מ"מ בירושלמי גרסינן דמותר לצאת למצרים לסחורה משום דכתיב בקרא ישיבה לשיבה אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ע"כ וא"כ ק"ו הדברים אם למצרים מותר ללכת לסחורה אעפ"י שאסר הכתוב ישיבה שם מכ"ש שאר ארצות שאינו אסור מפורש בתורה. אע"ג דאכתי קשה על הרמב"ם כיון שהזכיר התר לסחורה למה הוצרך להשמיענו לישא אשה אמנם יש לתרץ דאתא לאשמועינן דלישא אשה נמי צריך לחזור לא"י.

נמצא שעלה בידינו שמותר לצאת לח"ל לישא אשה וזה ר' מרדכי כיון שיצא לישא אשה מותר אמנם אכתי צריך תנאי שיחזור אחר שישא אשה אם לא שיתנו עמו שלא יוציאנה ואז פטור ומותר כיון שאינו מוצא מי שיתן לו אשה אלא בתנאי זה כך נראה לכאורה. אמנם אחר העיון וההשקפה אפ' לומר דמאי דכתבו התו' והרמב"ם ז"ל דצריך לחזור היינו דוקא במי שהיתה דירתו בא"י הוא ואבותיו הילכך אסור לצאת לח"ל אם לא לישא אשה ויחזור אח"כ

אבל זה שבא מארץ מרחקים מח"ל לא"י ובודאי שכונת ביאתו פה הוא שחשב למצוא מנוח אשה ומדור וכיון דלא איתדר ליה הרי מתחלה כשבא לא"י נעשה כאלו בא על תנאי ולא נתקיים תנאו צא ולמד מהא דאמ' בקדושי' ההוא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לא"י ולא איתדר ליה וכו' ופי' רש"י לא אתדר ליה לפי שלא מצא מזונותיו או לא מצא מדור עכ"ל הרי דאחר ששתי אלה מעכבים המכר אעפ"י שלא התנה בפ' מכ"ש כשהיה בדעתו לבא לא"י לישא אשה ולא מצא וגם לא מצא מזונותיו ואני המדבר בצדקה מיום בואו הנה בחמלת ה' עלי קרבתי אותו והיה מאוכלי שלחני ומשרתני ולא מצאתי בו מאומה רע אדרבה ראיתי חושק בתורה ולשמש ת"ח ולא מצא מנוח ועזר כנגדו לכך יצא לח"ל הילכך מותר לצאת ואפילו אם ישתקע שם כיון שבתחלה לא בא פה אלא אדעתא לישא אשה ולא מצאה.

וראיתי לתת טעם לשבח למה מותר לצאת לח"ל לישא אשה לפי שידוע מאמרם ז"ל לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה גויים ואל ידור בח"ל אפי' בעיר שרובה ישראל שכל הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוה וכל הדר בח"ל דומה כמי שאין לו אלוה וכו'. ובאמת דברים אלו קשים בשלמא כל הדר בח"ל דומה כמי שאין לו אלוה /אלוה/ ניחא אבל הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוה אמאי דומה לא הול"ל אלא יש לו אלוה. אמנם כתבתי בלקוטי חדושי שהכונה לומר לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה גויים תדע למה שאפי' הגויים הדרים בא"י דומה כמי שיש לו אלוה אעפ"י שאין לו אלוה מ"מ כיון שדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוה אמנם בח"ל אעפ"י שרובה ישראל כל הדר בח"ל אפי' ישראל דומה כמי שאין לו אלוה. ובזה נבין מ"ש ר' חנינא אחיו נשא גוייה ומת למה אמר נשא גוייה אלא מטעם זה שכל הדר בח"ל דומה כמי שאין לו אלוה וא"כ כיון שכן שטעם הדירה בא"י הוא מפני שיתברך שמו משגיח יותר בפרטות כש"ה עיני ה' אלקיך בה וגו' א"כ כשיוצא לח"ל הוא יוצא מתחת השגחת הקב"ה אמנם כשיוצא לישא אשה הרי מתחבר בשם יה כמאמרם ז"ל איש ואשה זכו שכינה עמהם יו"ד מהאיש הה' מהאשה א"כ הרי אפי' שהוא בח"ל בשנשא אשה שכינה ביניהם מה שאם היה בא"י בלא אשה היה בלא שכינה אדרבה מנודה לשמים רחמנא ליצולן. ואין להק' לזה דא"כ למה אמרין התם אחיו נשא גוייה מפני שיצא לח"ל הרי לישא אשה יצא דשרי הא לאו קושיא היא משום דהי"ל לחזור אחר שנשא אשה כנז"ל מדברי התו'. נמצא שחטא במה שנתעכב שם ולכך חשש ר' חנינא שמא זה ג"כ יתעכב שם גם אפשר שאחיו כבר היה נשוי אשה אחרת בא"י ולא היה צרי' לצאת לישא ולכך אמ' אחיו נשא גוייה ואס' גם לזה מפני שכבר היה נשוי אשה ואם מפני היבמה היא תבא אחריו לא"י.

וראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב פ"ה מה' מלכים ז"ל לעול' ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה גויים ואל ידור בח"ל ואפי' בעיר שרובה ישראל שכל היוצא לח"ל כאלו ע"ז עכ"ל קשה טובא מאי קאמר שכל היוצא לח"ל והרי בגמ' לא אמרין אלא שכל הדר בח"ל דומה כמי שאין לו אלו"ד.

אמנם כוונת הרמב"ם ז"ל להפך בזכות הדרים בח"ל דלא ניחא ליה למריהו דנימא שכל הדרים בח"ל כמי שאין להם אלו"ד לכך כתב שכונת הגמרא דקאמר לעולם ידור אדם בא"י ואל ידור בח"ל לא בעי למימר אם דר מעולם אבותיו ואבות אבותיו מיום היותם נתגרשו מכל אדמת הקדש וגיירשום לח"ל בגזרת המקום מה בידו לעשות ולא נאמר ע"ז אל ידור בח"ל שא"כ מה תהא על ישראל ועל רבנן קדישי הדרים בח"ל אלא ודאי מאי דקאמר אל ידור ר"ל לא יצא לדור בח"ל לכך אמר שכל היוצא לח"ל כאלו ע"ז וזה דייק ממאי דאמרין התם בסיפא וכן בדוד הוא או' כי גרשוני היום מהסתפח וגו' לאמר לך עבוד אלקים אחרים וכי מי א"ל לדוד שילך ויע' ע"ז וכו'. משמע שכונת מ"ש אל ידור ר"ל לא יצא מהארץ לדור בח"ל דוגמת דוד המלך ע"ה שגרשוהו מא"י והוציאוהו לח"ל והשתא ניחא שלא מצינו שום פוסק שאוסר לדור בח"ל אלא דוקא לצאת לח"ל אסור אבל אם מעולם היו דרים אבותיו בח"ל אינו אסור. ואם דברים כפשטן מאי דקאמר בבריתא ואל ידור בח"ל שר"ל שאסור לשכון א"כ הרי אסור לשכון בח"ל אלא ודאי אל ידור ר"ל אל יצא לדור לאפוקי שאם יצא לסחורה או לדברים שהזכירו בגמ' שרי כן נלע"ד בהבנת הרמב"ם ז"ל והוא הנכון.

הכלל העולה מדברינו שזה ה"ר מרדכי מותר לו לצאת לח"ל לישא אשה וכן מצאתי סעד לדברי פסק א' שכתב רב מפורסם אשכנזי שמו הרב ר' נפתלי המכונה הירץ ז"ל על בחור א' שבא מאשכנז לא"י והוצרך לצאת לישא אשה והתיר לו אפי' להשתקע שם וגזר חרם שלא יוצאו לעז על אותו הבחור ששב לארצו לומר שעבר על דת לצאת מא"י לח"ל כי כדין עשה וכו' וכן הוא הנכון. וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורתנו נפלאות כ"ר. כה מעתיר. הצעיר יום טוב צהלון.

שו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן כו

ז. עוד להנ"ל, בנדון לצאת מא"י לחו"ל. כתב בזה"ל, חמי וחמותי שי' נשתחררו מרוסיה זה שתי שנים, וכל מגימתם ותקותם שהחליצם להשאר בחיים למרות כל היסורים שסבלו שם, והתלאות שעברו עליהם, היתה לראות עוד ניניהם ונכדיהם, הם יצאו מרוסיה לא"י, ועד עכשיו לא הצליחו לבוא אצלינו לבקרינו, ואחד מרעיי העיר, שאולי אין להם היתר עפ"י דין לצאת לחו"ל על ביקור כזה, מה דעת כת"ר בענין זה עכ"ל.

הנה שפיר העיר אותו ריעו, עי' ברמב"ם (ה' מלכים ה"ט), ואף בזה"ז, דנודע שיטת הר"ח כהן (בתוס' סוף כתובות), וש"פ חולקים עליו, וכתב בבאה"ט (א"ע סוס"י ע"ה) דהוי פלוגתא דרבבתא, מ"מ מבואר בכנה"ג (שם בפ' הב"י אות כ"ח), דאף לשיטת הר"ח כהן, כ"ז להתיישב שם בתחילה, אבל הדרים שם אינם יכולים לצאת עיין שם. אבל כמדומה לי שהעולם נהגו להקל בכל כהאי גוונא, ונראה דטעמם, עפ"י מ"ש ש"ל להרמב"ם שם /הלכ' מלכים ה"ט/, דיוצא הוא לסחורה, ובכ"מ שם כתב דנתבאר בסמוך, וע"כ כוונתו לדברי הירושלמי (והוא בסנהדרין ס"ו פ' חלק והובא ברי"ף שם), שהביא

(שם ה"ח) בענין לחזור למצרים, דלישיב' אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ולפרקמטיא וכו', וכן ציין להירושלמי הנ"ל בנד"ד במגדול עוז, וי"ל דהרמב"ם לשיטתו בזה, אשר גר בעצמו במצרים, וכתב בהגמ"י שם ליישב שיטתו, דס"ל כפי' הרא"ם, שפי' לא תוסיפו, לא אסרה תורה אלא בדרך הזה, כלומר מא"י למצרים, אבל משאר ארצות מותר עיין שם, וכיון דהקרא דאיסור לשוב למצרים מיירי מא"י דוקא, ומ"מ לסחורה מותר, א"כ מכל שכן דלשאר ארצות מותר לסחורה. והנה בטור (או"ח סוס"י רמ"ח) הביא בשם ר"ת לענין דבר מצוה, שכל מקום שאדם הולך לסחורה, או לראות פני חברו חשוב הכל דבר מצוה, ואין חשובה דבר הרשות אלא כשהולך לטייל עיין שם, א"כ הרי מדמי סחורה וקבלת פני חברו להדדי, וא"כ י"ל דהה"ד לענין יציאה מא"י. שוב ראיתי דכן יוצא מפורש במג"א (או"ח סי' תקל"א ס"ק ז') עיין שם, וממילא ק"ו לנדון דידן, וכ"ז לא להלכה ולא למעשה, דנמצא סתירה לזה בתשו' תשב"ץ (ח"ג סי' פ"ח), דכתב דאין לצאת מא"י לחו"ל, אלא ללמוד תורה וכו', או מפני כבוד אב ואם עי' שם, הרי ש"מ דאלמלא מצות כיבוד אב ואם, לא הוי שרינן לצאת משום קבלת פני חברו, וע"כ ישאל בזה את גדולי ההוראה באה"ק, אשר מהם תצא הוראה זו, שהמה בודאי בררו הלכה זו שענין זה היא דבר השכיח שם בכל יום כנודע.

שו"ת אבני נזר חלק יורה דעה סימן תנד

לג) אשר ע"כ ליישב ספיקות אלו נ"ל כי ישיבת א"י וירושלים יש בה ג' ענינים. א' מ"ע דישיבת ארץ. ובזה אין חילוק בין א"י וירושלים. וגם אין ארצות שלא נכבשו בכלל זה כי הכתוב אומר וירשתם אותה וישבתם בה. הנה דמצות ישיבה לאחר שירשו אותה ונתקדשה הארץ דוקא. ולמ"ד לא קידשה לעת"ל אין מ"ע דישיבת ארץ בזה"ז רק מדרבנן. הב' מצות התלויות בארץ. ובזה יש יתרון לירושלים על שאר א"י בזמן המקדש שיש בה מצות יתרות אכילת קדשים ומע"ש ולהתפלל בביהמ"ק שער השמים. ובזה"ז למ"ד לא קידשה וישיבת א"י דרבנן. ועיירות שלא נכבשו פשיטא שאינם בזה שאינו נוהג בהם מצות התלויות בארץ. הג' מסתברא לדור במקום מקודש וקדוש לשכינה. וזה אף קודם כיבוש ישראל דמפורש בזה"ק בפסוק לך לך מארצך דגם אז לא הי' שולט על א"י שום שר רק הקדוש ברוך הוא בעצמו. אך זה בגליל ויהודה. אבל עבר הירדן [אף] דכתיב [יהושע כ"ב י"ט] ואם טמאה ארץ אחזתכם ופי' באלשיך ז"ל והעולה על רוחכם שמפני זה אין השגחתו יתברך עליכם רק באמצעות השר השורר חוצה עכ"ל. המדקדק בדבריו יראה דלפי האמת אינה בממשלת שר השורר חוצה ואינם דומין לישראל שבח"ל. דכיון שכבשו ישראל ונתקדשה בקדושת א"י שוב אינה תחת ממשלת השר. ומ"מ קודם כיבוש ודאי היתה תחת ממשלת השר ובזה"ז למ"ד לא קידשה לעת"ל מדאורייתא חזרה לממשלת השר. אבל בגליל ויהודה אף בזה"ז טוב לדור בה מסברא. כי מסתברא שמצוה לחסות בצל ד' יתב' ממה שנהי' תחת ממשלת שרים וזה כעין שאמרו בתד"א [אליהו רבא פרק ט"ו] בענין נט"י לאכילה שלא הי' צריך הכתוב לאומרו שהוא מסברא וכעין זה מאמר הגמ' [עירובין ק' ע"ב] אלמלא לא ניתנה תורה למדנו צניעות מחתול כו' ומצד זה ירושלים מצוה לדור בה יותר מבשאר א"י אפי' בזה"ז דקדושת מקדש וירושלים ודאי קידשה לע"ל. ואפי' למ"ד גם ביהמ"ק וירושלים לא קידשה לעת"ל. הלא שם הקריבו אדם קין והבל ונח [פדר"א פל"א]. ויעקב שם ראה הסולם. ומסברא לדור בירושלים עדיפא:

שו"ת יחוה דעת חלק ה סימן נז

שאלה: האם מותר לתושב ארץ ישראל לצאת לחוץ לארץ לסחורה או לטיול על מנת לחזור אחר כך לארץ ישראל?.

...ומעתה נבוא לענין השאלה, כי הנה רבינו הרמב"ם (בפרק ה' מהלכות מלכים הלכה ט') פסק בזו הלשון: אסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לעולם, אלא ללמוד תורה, ולישא אשה, או להציל מן הגוים, ולחזור לארץ, וכן יוצא הוא לסחורה. אבל לשכון בחוץ לארץ אסור אלא אם כן חזק הרעב בארץ, ואף על פי כן אין זה ממדת חסידות, שהרי מחלון וכליון שני גדולי הדור היו, ומפני צרה גדולה יצאו ונתחייבו כליה למקום. ע"כ. והמקור לדבריו במסכת עבודה זרה (יג ע"א), אין יוצאים מארץ ישראל לחוץ לארץ אלא ללמוד תורה ולישא אשה. וכתבו התוספות, שדוקא לשתי מצות אלו, ולא לשאר מצות, והקשו ממה שאמרו בכתובות (קיא ע"א) על אדם אחד שנפטר אחיו בחוץ לארץ בלי בנים, ובא לשאול את רבי חנינא מהו לצאת לחוץ לארץ כדי ליבם את אשת אחיו, שהיא מצוה מן התורה, והשיב לו רבי חנינא, אחיו חיביק חיק נכריה ומת, ברוך המקום שהרגו, והוא יורד אחריו? והרי כאן התירו לצאת לחוץ לארץ כדי לישא אשה. ותירצו ששם מדובר שיורד לחוץ לארץ על מנת להשתקע שם לדור יחד עם יבמתו, ואילו כאן שהתירו לצאת לחוץ לארץ לישא אשה, היינו דוקא באופן שדעתו לחזור לארץ ישראל. ע"כ. (ועיין עוד בתוספות בכורות כט סע"א). ומרן הבית יוסף בתשובה לאבן העזר (סימן יד) כתב, שדוקא לצורך מצות פריה ורביה התירו לצאת לחוץ לארץ, מפני שהיא מצוה גדולה, אבל למצות יבום לא התירו, מכיון שהיבם קיים כבר מצות פריה ורביה. ע"ש. וראה עוד בכסף משנה הלכות מלכים שם שכתב, שאפילו לאחד משלשה דברים הנ"ל, היינו ללמוד תורה, ולישא אשה, ולהציל ממונו מן הגוים, לא הותר לצאת לחוץ לארץ אלא דוקא על מנת לחזור לארץ ישראל, אבל להשתקע שם אסור בכל אופן. ועיין בחידושי מהרי"ט (כתובות קיא ע"א), ובשו"ת מהרי"ט"ץ (סימן פה), ובספר פאת השלחן (סימן א' ס"ק יט), ובספר מראה הגדול חלק ב' (דף ט' ע"א), ובספר מהר"ם שיק על המצות (סימן ריג) ובספר העמק שאלה (פרשת אמור סימן קג אות יד).

ומה שהתיר הרמב"ם לצאת לחוץ לארץ לסחורה, מקור לדבריו מהירושלמי (סנהדרין סוף פרק י'), לענין איסור ישיבה בארץ מצרים, שנאמר לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, ואמרו על זה בירושלמי, ליישיבה אין אתה חוזר, אבל חוזר אתה לסחורה ולפרקמטיא, ולכבוש את הארץ. (וכן פסק הרמב"ם בפרק ה' מהלכות מלכים הלכה ז' וחי'). וכל שכן בשאר מדינות שבחוץ לארץ שאין איסור לצאת לסחורה, ובלבד שיהיה על מנת לחזור לארץ ישראל. ויש להעיר עוד מהגמרא במועד קטן (יד ע"א) אהא דתנן אלו מגלחין במועד הבא ממדינת הים, מתניתין דלא כרבי יהודה, דתניא רבי

יהודה אומר הבא ממדינת הים לא יגלח מפני שיצא שלא ברשות. (ופירש הראב"ד, הובא בהרא"ש שם, שמחלוקת רבי יהודה וחכמים ביוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ). ואמר רבא ביוצא למזנות דברי הכל מותר, ביוצא לשוט (שיוצא לשוט בעולם ולראותו, כלומר לטייל) דברי הכל אסור, כי פליגי ביוצא להרווחה, רבי יהודה מדמי לה לשוט, וחכמים מדמים אותה למזנות. והלכה כחכמים. **הא קמן שלסחורה מותר לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ.** ועיין בהרא"ש שם שהביא דברי הירושלמי במועד קטן שם, שמוכח שהפירוש כדברי הראב"ד הנ"ל, דגרסין התם, ר' יהודה כדעתיה דאמר אסור לפרש בים הגדול, מעתה כיון שיצא מארץ ישראל לחוץ לארץ אסור לגלח, הואיל ויצא שלא ברצון חכמים וכו'. ע"ש. **גם בספר האשכול חלק ב' (עמוד קנ) כתב, והבא ממדינת הים, היינו ביוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ להרויח בסחורה. אבל היוצא לשוט ולראות לא התירו לו לגלח. והיוצא מארץ ישראל או מחוץ לארץ לחוץ לארץ ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד אפילו הלך לשוט מותר.** ע"כ. וכן כתב רבינו יצחק אבן גיאת בספר מאה שערים (עמוד כג). ע"ש. ועיין עוד בחידושי הריטב"א (מועד קטן יד ע"א). וכן פסקו הטור והשלחן ערוך /א"ח/ (סימן תקלא סעיף ד'), שהבא ממדינת הים מגלח במועד, והוא שלא יצא מארץ ישראל לחוץ לארץ לטייל. ועיין עוד באחרונים שם. **ומכל זה למדנו שלצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לסחורה ולהרווחה מותר, ואילו לצאת לטיול אסור** +ועיין בחידושי המהר"ם שיף (גיטין ב ע"א) בתוספות ד"ה ואשקלון, שכתב, ומה שהיו בני לוד מצויים בכפר לודים שהוא חוץ לארץ, אף על פי שאסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ, יש לומר שהיה זה רק לסחורה ולפרנסה שאולי מותר. ע"ש. ולא זכר שר מדברי הרמב"ם והפוסקים הנ"ל שמוכח להדיא שלצורך פרנסה ולסחורה מותר, ורק לטייל אסור. (והמהר"ם שיף שם פירש בזה מה שאמרו בבבא בתרא (קי ע"א) לעולם ישכיר אדם עצמו לעבודה זרה ואל יצטרך לבריות, דקיימא לן היוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ כאילו עובד עבודה זרה, ומוטב שיצא לחוץ לארץ לפרנסתו, ואל יצטרך לבריות). וראה בספר התשב"ץ (סימן תקסא) שכתב, שהטעם שרבותינו האמוראים שהיו בבבל לא עלו לארץ ישראל, מפני שהיו צריכים להתבטל מלימודם ולחזר אחר מזונותיהם, והרי אמרו (בעירובין מז ע"א) שמותר לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ אחר רבו ללמוד תורה, וכל שכן שאין לעזוב את רבו שבחוץ לארץ וללכת לארץ ישראל ולחזר אחר מזונותיו ולבטל מלימודו. וכן כתב בארחות חיים חלק ב' (עמוד תריב) ובכל בו (סימן קכז). ע"ש. ולכאורה לפי מה שכתב הרמב"ם שלא הותר לצאת לחוץ לארץ ללמוד תורה אלא על מנת לחזור, לא אתי שפיר הטעם הנ"ל. וי"ל. וראה עוד בספר חכמת אדם בשער משפטי הארץ (פרק יא סעיף ד') שפסק, שמי שאי אפשר לו להתפרנס בארץ ישראל להביא טרף לביתו ולבניו הקטנים, מבלי שיטיל עצמו על הצבור ולהזדקק למוסדות סעד, מותר לו לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ כדי להתפרנס מיגיע כפיו. ושכן כתב המהר"ם שיף הנ"ל. ע"ש. ועיין בשו"ת נודע ביהודה מהדורא תנינא (חלק יורה דעה סימן רו). ודע שאף על פי שהגאון מהר"ש גרמיזאן בשו"ת משפטי צדק (סימן עד) כתב שלא ידענו מה מצוה יש להשתטח על קברי הצדיקים, ולפי זה היה נראה שאין לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ להשתטח על קברי הצדיקים אפילו על מנת לחזור, מכל מקום הרי סיים שם, שהבית יוסף סימן תקסח הביא בשם מהרי"ל, שהנודר ללכת על קברי הצדיקים וכו' שמשמע שהוא נדר מצוה. וכן המהר"ח"ו כתב שיש עיקר לזה. ע"ש. וכן העלה הגאון רבי אברהם מיוחס בשו"ת שדה הארץ חלק ג' (חלק אבן העזר סימן יא), שאפשר שיש מצוה להשתטח על קברי הצדיקים, שיתפללו עלינו, וכמו שמצינו בכלב בן יפונה שהלך ונשתטח על קברי האבות, ואמר, אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים (סוטה לד ע"ב ובתוספות שם). ולכן מותר לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ כדי להשתטח על קברי הצדיקים, כיון שדעתו לחזור לארץ ישראל. ע"ש. וכן העלה הגאון רבי ישראל מאיר מזרחי בשו"ת פרי הארץ חלק ג' (חלק יורה דעה /יורה דעה/ סימן ז'). ע"ש. ועיין בזוהר הקדוש פרשת אחרי מות (דף עא סע"א), ובדברי הבית חדש יורה דעה (סוף סימן ריז), ובשדי חמד אסיפת דינים (מערכת ארץ ישראל אות א'). ע"ש. ועיין בשו"ת משפט כהן (סימן קמז), ובספר ארץ חמדה לידידנו הגר"ש ישראלי (עמוד מד). ודו"ק. +

בסיכום: מותר לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לצורך פרנסה ולסחורה, ובלבד שיהיה על מנת לחזור לארץ בהקדם, אבל להשתקע בחוץ לארץ אסור. ואסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לטייל אפילו על מנת לחזור לארץ ישראל. ומותר לצאת לחוץ לארץ ללמוד תורה ולישא אשה על מנת לחזור לארץ ישראל. וכן מותר לצאת בשליחות המוסדות הרשמיים בארץ ישראל, ללמד תורה לבני ישראל בגולה, ולחזקם בתורה וביראת ה'. ואפילו אם נסתיים הזמן שהוסכם עליו עם המוסדות שבארץ ישראל, רשאי להמשיך ללמד תורה, ולהגדיל תורה ולהאדירה, עד אשר ימצא ממלא מקום מתאים, ואז יחזור לארץ ישראל.

והיורדים מארץ ישראל לחוץ לארץ ויושבים שם ישיבת קבע להתעשר ולהרבות נכסים ולרשת משכנות לא להם, ולהתענג על סיר הבשר, ומואסים בארץ חמדה, גדול עונם מנשוא, וגורמים גלות להם ולזרעם אחריהם. ולפעמים יגרמו לבניהם טמיעה והתבוללות. ועליהם אמרו חז"ל כל היוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ כאילו עובד עבודה זרה, ודומה כמי שאין לו אלוה. וסופם לרדת מנכסיהם ולהשאר בחוסר כל. וכמו שכתב בשער החצר סימן רפז. ומכל מקום אין להתיימשך מהם, וצריכים לנסות להשפיע עליהם בדרכי נועם לשוב לארצנו הקדושה ולחנך את בניהם לתורה, שאין לך תורה כתורת ארץ ישראל. ואם ראשיתם מצער אחריתם ישגא מאוד. ויהי רצון שיקויים במהרה הפסוק: ופדויה ה' ישובן ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם.

שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן קעג

כבוד ידידי המכובד הגאון המופלג כש"ת מוהר"ר משה מרדכי שולזינגר שליט"א איתן מושבו פה קהלתינו זכרון מאיר עיה"ק.

אחדשה"ט וש"ת באה"ר, אשר שאל בקצור, **אם אילת ואופירה חו"ל, על אופירה כמעט אין ספק שהוא חו"ל, וגם אילת יראה כן, ואשר שאל בענין הטיולים למקומות אלה אם הם חו"ל, ואם בכלל יש לאיסור זה משך זמן איסור, ואם עובר הגבול לשעה קלה, מדברי הרמב"ם פ"ה ממלכים ה"ט יראה ברור דעיקר האיסור הוא דוקא בדירת חו"ל וכלשון הגמ' כתובות ק"י ע"ב כל הדר בחו"ל, וזה לא התירו אלא אם חזק הרעב בא"י אבל לצאת ולחזור והוא שוכן בקביעות בא"י התירו במקום צורך אפילו סחורה, ומשמעותו אפילו אינו חסר לו לפרנסתו, והיינו משום דשרש האיסור רק בדירת קבע, והא דילפינן מדוד שאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' וילפינן מזה דאסור לדור ונקרא כע"ז אף על פי שהי' רק לזמן היינו שחשב דוד שישאר שם לדור זמן רב תדע דישיב שם יותר משנה עם נשיו ועבדיו כמבואר שמואל א' כ"ז.**

אבל בדעתנו לחזור אסור לצאת שלא לצורך כלל, אבל בצורך כל דהו לא גזרו, ובטיול ע"פ סברא לא נקרא צורך, ומכ"מ אם הולכים לזמן מועט מאד לראות פלאי הטבע של יוצר בראשית ב"ה יש מקום לצדד להקל, כמובן צריך להפך הכל לדרך מצוה, ועיין בבלי וירושלמי ריש פ"ג דמו"ק.

דברות אליהו (רב אליהו אבירזל)

בהא סליקנא: מכל האמור. דאיסור גמור בהחלט לצאת לחו"ל לשם טיול. דדוקא לדבר מצוה מותר וגם לסחורה דבר מצוה מקרי. כדי שיוכל לחיות בריוח והיינו דוקא ע"מ לחזור אבל להשתקע שם אסור. אפילו לדבר מצוה. שכן כתב הרמב"ם בלשונו הטהור

אלא ללמוד תורה ולישא אישה או להציל מן העכו"ם
 ,,ויחזור לארץ" דהוי עוסק במצוה. וגם לראות פני
 חבירו וכ"ש ביקור משפחה נקרא מצוה, ושרי. אבל
 לטיול בעלמא ודאי איסור גמור הוא (*).

ביהמ"ד הירטואלי לשיבת הר עצינן

הרב ישראלי מציין שיש מספר נפק"מ אם איסור היציאה מהארץ נובע מקדושתה העצמית של א"י או מהפקעת המצות התלויות בארץ:

- (א) כשאין אפשרות לקיים את המצות התלויות בארץ, כפי שמציין התוס' בכתובות.
- (ב) יציאה זמנית - אם האיסור נובע מהפקעת המצוות, הרי שיש גם איסור ביציאה זמנית, אך אם האיסור הוא בהפקעת הקדושה העצמית, אין איסור לצאת באופן זמני ע"מ לחזור.
- (ג) **יש שמבארים שלפי הרשב"ם איסור היציאה הוא רק מדרבנן, היות והמצות התלויות בארץ הם מדרבנן (עינייים למשפט, ב"ב, צא). ואילו לשיטת הרמב"ן, תוקפו של האיסור הוא מדאורייתא.**
- (ד) היתר המכירה - הרידב"ז (בקונטרס השמיטה) טען כנגד היתר המכירה בשמיטה שמכירת הקרקע מפקיעה את הקרקע מקדושתה, ומבטלים בכך את מצות ישוב א"י. ואילו הרב קוק (מבוא לשבת הארץ סעיף טו; אגרות הראי"ה ח"ב אגרת תקנה; שו"ת משפט כהן, סב) ענה לרידב"ז שבמכירת הקרקע לא מבטלים את מצות ישיבת א"י, היות והמצוה לא נובעת מהמצות התלויות בארץ, אלא מקדושתה העצמית כרמב"ן.

בעניין יציאה מארץ ישראל לחו"ל / הרב ליכטנשטיין שליט"א (שעור ביום העצמאות תשס"ב)

אם כן, יש לנו כעת שתי אפשרויות בהבנת האיסור:
אפשרות אחת: לראות את האיסור כקשור מהותית לעזיבת א"י.
אפשרות שניה: לראות את האיסור מבחינת עזיבת מוקדי תורה וקדושה.

נקודה זו מתחברת לנקודה שניה, והיא ספק שמעלה ה"שדי חמד". הוא מניח כדבר פשוט שיש איסור לצאת, ונסתפק אם זהו איסור דאורייתא או דרבנן. אם מודבר באיסור לעזוב את ארץ ישראל כדין בקדושתה – אולי ניתן למצוא מקור דאורייתא; אך אם מדובר באיסור לעזוב מוקדי תורה – נראה שזהו רק איסור דרבנן. כאן מתעוררת השאלה: אם מחפשים מקור לאיסור דאורייתא, היכן ניתן למוצאו? יתכן שנאמר שהאיסור הוא דאורייתא, כי קדושת הארץ דאורייתא (ומיוסד על מצוות ישוב א"י) – אך אז צריך לבחון האם באמת היום קדושת הארץ דאורייתא. האבני נזר (יו"ד סי' תנד) דן בזה.

לגבי מצוות ישוב א"י, יש דעות שונות באיזה מידה זה קשור לקדושת הארץ ("קדושה ראשונה..."), או שאין זה קשור לקדושת הארץ אלא ל"שם ארץ ישראל" כמקום, ואפילו אינו מקודש פורמלית כעת...

יש לזה לכאורה מבחן: האם מצוות ישוב א"י נוהגת במקומות שלא נתקדשו קדושה שניה? לרמב"ן בתחילת גיטין כנראה שהיו שני דעות בנידון:

דעה אחת: שרק למ"ד קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא יש במקומות אלו מצוות ישוב א"י.
דעה שניה: כפי שמסתבר יותר בסוגיא שם, שאפילו ללא קדושה ארץ ישראל בחיבתה עומדת, ויש מצווה.

ממילא, ניתן לומר שאם נקשר את האיסור לצאת מחו"ל לזיקה לא"י ספציפית, אז גם היום הוא יהיה קיים מדאורייתא – ואפילו אם קדושת הארץ עצמה מדרבנן.

אך עדיין קיימת שאלה האם יש מקור לזה, כלומר, פסוק ממש. ניתן לומר שאין פה איסור חזיתי אלא ביטול מצוות עשה של מצוות ישיבת ארץ ישראל. . . .

היקף האיסור . . .

הגרש"ז אהב מאוד לצטט מ"יסוד ושורש העבודה", הכותב שאיננו יודעים להעריך מצווה. לו היינו יודעים את חשיבותה של הישיבה בסוכה בסוכות – לא היינו יוצאים מה[סוכה] כלל בשבוע זה. התווכחתי איתו על מצוות סוכה לדעתי, סוכה אינה בית כלא. המצווה היא "לדור" בסוכה, ואין כל צורך להימצא בה כל הזמן. המצווה אינה נמדדת כאילו כל דקה ודקה היא מצווה נפרדת. בדומה לכך נראה שיש להבין את מצוות דירה בא"י. דירה אינה בית כלא, ומותר לבצע גיחות מתוך המסגרת הקבועה. כלומר, אין כאן "מתיר" לצאת, אלא מראש אין איסור לצאת. אם כן, יתכן כי לכהן יש שיקולים של מתירים, אך לגבי ישראל מדובר בחוסר איסור בכלל. ואעפ"כ, לא משמע כך מהגמרא בכתובות – מדובר שם מסתמא שהתכוון לחזור, ולמרות זאת יש איסור. היו אחרונים שרצו להעמיד כי מדובר שם שאין דעתו לחזור, אך זה דחוק...

לגבי האופי של מתיר – ברמב"ם המתירים מאד ממוקדים, לישא אשה, ללמוד תורה וכו'. הוא אינו מזכיר את הגמרא במו"ק, שאוסרת דווקא אם יוצא לשוט. בהקשר זה מתעוררת שאלה לגבי היתר סחורה, מהו המתיר? האם מדובר בסחורה דווקא, או כל דבר שלא ניתן להשיג בארץ? מה לגבי טיול בחו"ל לראות דברים שלא ניתן לראות בארץ – האם צורך פסיכולוגי נפשי גרוע יותר מצורך ממוני, כאשר ידוע כי מותר לצאת לסחורה גם אם זה רק לרווחה, ולא צורך דחוק?

המג"א בהלכות חוה"מ מתיר לעניין גילוח מי שיוצא כדי להקביל פני חברו, שזה לכאורה צורך פסיכולוגי. אך הוא מצמצם ואומר כי זה מותר רק כיון שהקבלת פני חבר "מקרי מצווה".

אני נוטה לומר, שלא מסתבר שיהיה אסור לאדם לצאת לראות דבר שאין בארץ, נופים או תרבות, ואילו לעסוק בפרקמטיא – אפילו אם הוא עשיר כקרח – יהיה מותר. לכן נראה שטיול לצורך כזה יהיה מותר. אם הטיול מקדם מבחינה תורנית, ערכית, רוחנית ותרבותית – גם באופי של "מתיר", יהיה לזה לפחות הערך של סחורה.